

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Факультет культури і мистецтв**

Кафедра образотворчого мистецтва і дизайну

**ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТЕМАТИЧНОГО НАТЮРМОРТУ В
ТЕХНІЦІ ОЛІЙНОГО ЖИВОПИСУ**

**Кваліфікаційна робота (проект)
Пояснювальна записка
на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»**

Виконав: студент 16-421 групи
Спеціальності 023 Образотворче
мистецтво, декоративне мистецтво,
реставрація
Спеціалізація: художня культура,
декоративне мистецтво
Освітньо-професійної (наукової)
програми Образотворче мистецтво,
декоративне мистецтво, реставрація
Бурлака Ангеліна Сергіївна

Керівник кандидатка мистецтвознавства,
старша викладачка Гуляєва О.В.

Рецензент членкиня Національної спілки
художників України, засновник приватної
школи образотворчого мистецтва «Студія
Оксани Оснач» Оснач О.В.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. Живописний натюрморт: історія та розвиток в українському мистецтві	5
1.1. Виникнення та розвиток натюрморту.....	5
1.2. Натюрморт у творчості українських живописців.....	8
РОЗДІЛ 2. Особливості створення тематичного живописного натюрморту	10
2.1. Засоби виразності та композиція творчої роботи.....	10
2.2. Послідовність написання тематичного натюрморту в техніці олійного живопису.....	14
ВИСНОВКИ	18
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	20

ВСТУП

Актуальність. Загальна тенденція, що об'єднує українських художників - це взаємозв'язок мистецьких надбань нашого народу з європейською культурою. Протягом епох змінювалися не тільки методи та засоби живописного вирішення натюрморту, але і накопичувався цінний художній досвід, більш складний погляд на світ речей.

Залежно від завдань, які вирішує живописець, змінюється роль і місце натюрморту. Творці, впродовж багатьох століть, прагнуть і бажають проявляти свою цікавість та свій світогляд за допомогою навколишніх речей. Кожен твір суб'єктивний, тому що в кожного виходить по-різному.

Нерухлива натура живе своїм тихим життям і тільки проникливому погляду художника відкривається її прихована сутність. Натюрморт затвердив естетичну цінність звичних повсякденних речей. У ньому розкривається «сутність» речей, уміння бачити їх життєвий шлях, те розуміння прекрасного, котре властиво художникові як людині свого часу.

Історію натюрморту, методика його створення розглядали такі мистецтвознавці як Н. Зубарева, В. Добровольська, К. Ковальчук, А. Федоров-Давидов та інші. Але в наш час, з появою величезного різноманіття художніх матеріалів, митці почали використовувати нові підходи у написанні натюрмортів. Наприклад, поєднувати виразні можливості різних видів образотворчого мистецтва, зокрема живопису і графіки, тощо. Тому написання натюрморту у сучасних умовах, на нашу думку, є недостатньо розкритим явищем. Виходячи з вищезазначеного, темою нашої кваліфікаційної роботи обрано: **«Особливості створення тематичного натюрморту в техніці олійного живопису».**

Мета роботи – дослідити особливості створення тематичного натюрморту олійними фарбами.

Виходячи з мети даного дослідження були поставлені такі завдання:

1. Проаналізувати літературні джерела з обраної теми

2. Дослідити історію розвитку натюрмортного жанру.
3. Висвітлити особливості творчого доробку певних українських митців.
4. Визначити засоби виразності техніки олійного живопису.
5. Ознайомитись із законами композиції, колористики.
6. Розкрити етапи створення натюрмрту в техніці олійного живопису.

Об'єкт дослідження – особливості створення натюрмрту у техніці олійного живопису

Предмет дослідження – процес створення натюрмрту в техніці олійного живопису.

Методи дослідження. відповідають меті і поставленим завданням: при висвітленні історії розвитку натюрмрту – історико-культурний метод; для виявлення особливостей творчості українських митців – метод абстрагування та порівняння. При створенні живописної роботи використовувались методи конструктивно-просторового аналізу, метод образного аналізу, порівняння та образного узагальнення.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження були розглянуті на XI Всеукраїнській науково-практичній конференції молодих учених і студентів «Актуальні проблеми мистецької освіти в системі вищої школи», що проходила на кафедрі культурології Херсонського державного університету.

Структура роботи: кваліфікаційний проект складається з практичної частини («Сільський натюрмрт») та пояснювальної записки, що містить вступ, два розділи, висновки, список використаних джерел.

РОЗДІЛ 1

ЖИВОПИСНИЙ НАТЮРМОРТ: ІСТОРІЯ ТА РОЗВИТОК В УКРАЇНСЬКОМУ МИСТЕЦТВІ

1.1 Виникнення та розвиток натюрморту

Живопис – найбільш розповсюджений вид образотворчого мистецтва, створений за допомогою фарб, які наносяться на будь-яку поверхню. Натюрморт завжди був одним з важливих елементів, що з'єднують художників-реалістів з природою, життям. Кожна епоха дарувала поціновувачам своїх майстрів натюрморту, в їх творах проявилися культурологічні ідеали часу, своєрідність і виразність пластичних засобів, властивій як тій чи іншій історичній епосі, так і індивідуальності окремих художників-живописців. Вихідну точку раннього натюрморту можна знайти в XV-XVI століттях, коли він розглядався як частина історичної або жанрової композиції. Суворе мистецтво Візантії, створюючи монументально-узагальнені піднесено-героїчні образи, з незвичайною виразністю користувалося зображеннями окремих предметів. У давньоруському іконопису нечисленні предмети грали велику роль, які вносили безпосередність, життєвість, часом відкритим виразом почуттів в творі, присвяченому абстрактно-міфологічному сюжету в строго канонічних творах.

Народження натюрморту як самостійного жанру пов'язано із загальним становленням європейського мистецтва нового часу, виділенням станкового живопису і формуванням розгалуженої системи жанрів. Це спостерігається в творах італійських та особливо нідерландських майстрів епохи Відродження, де увага до матеріального світу дуже важлива. У творах показується прихильність до конкретно-чуттєвої краси речей, образи яких разом з тим часом зберігають символічне значення, часто притаманне зображенню предметів в середньовічному мистецтві [7,с.45].

У XV-XVI столітті в епоху Відродження натюрморт відігравав значну роль, так як відображав навколишній світ. Предмети побуту набували благородство і гордовиту значимість їх володаря, того, кому вони служили.

У Голландії натюрморт досягає свого найвищого розквіту у творчості таких художників, як П.Клас, Г. Віллем, А. Бейерен, И. Фейт, Ф. Снейдерс, твори які прикрашають найбільші музеї світу. Тут виробляється основний тип натюрморту з чітким триплановим членуванням простору, з ясно вираженим композиційним центром. Перший план заповнюється дрібними предметами, на другому плані поміщається центр композиції картини, а третій план нейтральний, виконує роль фону. Голландські наповнювали натюрморт смисловим змістом, де розкривається нерозривний зв'язок людини з навколишнім світом. Творчість цих майстрів розвивалася під благодійним впливом мистецтва епохи Відродження[6,с. 65].

XVII століття – епоха розквіту натюрморту, де складаються головні риси натюрмортного жанру. В цей час працюють такі видатні майстри живопису, як Х. Рембрант, Ф. Сурбаран, А. Переду. Всіх їх об'єднує спільне прагнення – інтерес до побутового характеру речей, показуючи гармонію світу речей, що оточують людину, красу їх форм і матеріалу, передаючи радість побуту. Становлення італійського натюрморту значною мірою визначається реформами Караваджо, що спричинили звернення художників до простих мотивів і зумовили стилістичні особливості живопису. Улюблені теми майстрів італійського натюрморту (П. П. Бонци, М. Кампидольо, Дж. Рекко, Е. Баскеніс та ін.) – квіти, овочі і фрукти, дари моря, кухонне начиння, музичні інструменти [2,с.78].

У російському мистецтві натюрморт з'явився в XVIII столітті разом з твердженням світського живопису, відображаючи пізнавальний пафос епохи і прагнення правдиво і точно передати предметний світ (Г. Н. Теплова, П. Г. Богомолова, Т. Ульянова та ін.) Розквіт російського натюрморту припадає на початок XX століття. Кращі роботи відносяться до імпресіоністичних надбань К. А. Коровіна, І. Е. Грабаря, М. Ф. Ларіонова, К. Петрова-Водкіна, Ю. Піменова [17,с.3].

У другій половині XIX століття художники, що зверталися до даного жанру, почали цінувати в ньому переважно декоративні властивості.

Урочистою, майже навмисною пишністю відрізняються роботи В. І. Сверчкова. Художник явно орієнтувався на зовнішню ефективність мотивів, приділяючи набагато менше уваги фактурі предметів.

Нові віяння в мистецтві кінця ХІХ століття, перш за все властиві пленерному живопису, помітні в творах Е. І. Волошинова. Разом з тим творчість цього художника, який навчався в Академії мистецтв в середині століття, можна назвати незвичайним завершенням класичних традицій “квітів та плодів”. В даний час кілька великих натюрмортів відтепер зберігаються в музеях українських міст Суми і Лебедин. Всі вони вражають чудовою надмірністю природних мотивів.

До середини 80-х років, коли почалась перебудова, натюрморт, досяг піку в своєму розвитку. Він навіть став набувати риси “старшого жанру” – сюжетної тематичної картини. Але з настанням нової епохи, демократичної, змінилися функції мистецтва, змінилися його проблеми. Українське і російське художнє середовище стало частиною світового арт-ринку [4,с.34].

Таким чином, натюрмортний жанр завжди в усі часи відображав дух сучасності, розкривав внутрішні проблеми суспільства. Продовж епох змінювалися не тільки методи і способи живописного рішення натюрморту, але і накопичувався художній досвід. Мистецтво розвивалося через розкриття якостей речей і виражало своє сучасне ставлення до дійсності, відбувалась переоцінка цінностей.

1.2 Натюрморт у творчості українських живописців

Розвиток образотворчого мистецтва в Україні веде свій початок ще зі стародавніх часів. В мистецтві першої половини ХІХ століття починається перехід від академічного класицизму до реалізму. Основоположником реалізму й народності в українському мистецтві є Т. Г. Шевченко. В своїх численних картинах і гравюрах він правдиво відображує тяжке життя кріпосницького селянства, знедолених жінок та дітей. Т. Г. Шевченко виконав серію прекрасних портретів й пейзажів з елементами натюрморту, відтворив у живописі безліч сторінок історичного минулого України [20,с.234].

Побутові натюрморти й величні портретні полотна на українську тематику були виконані І. Н. Крамським, В. Є. Маковським, І. К. Айвазовським. Великим майстром українського натюрморту справедливо вважається Євдоким Гнатович Волошинов. Майстерність живописця полягає в умінні відтворити реальність життя у “мертвій природі” . Одним із перших в українському мистецтві Є. Г.Волошинов, створив натюрморт на плінері (Яблука та кавуни), зобразивши квіти і плоди в природних умовах. Натюрморти іншого майстра українського живопису – М. Кузнецова відзначаються вражаючою матеріальною ілюзорістю. Зацікавлення натюрмортом виявляв Петро Левченко. Художник писав натюрморти як олією (“Святковий стіл”), так і пастелью (“Натюрморт з писанками”) [20, с.301].

Предмет зображення в українському натюрморті другої половини ХІХ-початку ХХ ст. залишається традиційним. Це переважно квіти, овочі, фрукти, різноманітні страви. Такі картини ми зустрічаємо у І. Похитонова, О. Мурашка, Ф. Красицького, І. Селезньова, П. Волокидіна та інших митців. Особливої уваги заслуговують натюрморти Олекси Новаківського. Натюрморти митця передають неповторний колорит Закарпаття, символізують багатство рідної землі. Зображуючи пишнobarвні квіти та плоди, О. Новаківський працював над створенням своєрідної “натюрморту-картини”, досягав монументальності, іноді епічності звучання своїх творів: “Азалія Цвіт”, “Цвіт каштана”, “Флокси”.

Українськими художниками було чимало створено полотен, які сповнені життєвим настроєм та відзначаються витонченою живописною майстерністю. Це відчутно в творах А. Ерделі “Натюрморт с флоксами”, А.Петрицько “Півонії”, О. Шовкуненко “Півонії та ромашки”, М. Глуценка “ Квіти на тлі моря”. Ці роботи розкривають поетичність оточуючого світу, утверджують красу та враженість [19,с.165].

Серед мистців, творчість якому приділена особлива увага, херсонський художник Володимир Чуприна чії роботи закохують з першого погляду в них якась простота і водночас величність, “Натюрморт 1990”, “Херсонський натюрморт 2000”, “Соняхи 1990”, “На Спаса 2003”. Деталі та образи прописані до дрібниць. Він створює свій неповторний світ, який характеризується особливими авторськими прийомами, витонченою гармонією, узагальненою формою, складним поєднанням тонів і півтонів. Казкова атмосфера його картин, жива та емоційна, малює з чесністю та правдивим відображенням внутрішніх емоцій. Його роботи в чомусь перекликаються з Приймаченко та Білокур.

Отже, натюрморт в українському живописі – це стрімкий зліт майже після народження. Вивчаючи розвиток українського натюрморту та живопису, загалом можна простежити тісний зв'язок між іншими країнами, художниками та напрямками живопису. Мистецтво кожної нової епохи вільно або мимоволі відображує стан її культури.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТЕМАТИЧНОГО ЖИВОПИСНОГО НАТЮРМОРТУ

2.1 Засоби виразності та композиція творчої роботи.

Художніми засобами образотворчого мистецтва в різних його видах звернення до всіх аспектів зорового сприйняття (об'єм, пластика, колір, світлотінь, фактура та ін). До художньо-виразних засобів живопису застосовуються колір, мазок, лінія, пляма, колірний і світловий контраст. Розібравшись з цими поняттями, можна досягнути ази образотворчої грамоти, знайомитися з творами художників, навчитися працювати з пензлем, фарбами, придумати свої візерунки, малюнки, композиції [13,с.84].

Кожен живий організм і неживий має свій колір. Крім кольору, велику роль відіграє освітлення. Художник передає за допомогою кольору, колірні поєднання, гармонія холодних і теплих кольорів. Мазок в живописі – слід кисті з фарбою залишений художником на полотні, папері, картоні. Техніка залежить від індивідуальної манери художника, вона дуже різноманітна. Лінія і пляма – чіткий обрис фарбою конкретного предмета на полотні. Пляма – тональне, силуетне зображення об'єкта. Колірний і світловий контраст в живописі, прикладом може служити різко виділені світлі і темні відносини плям, ділянок картини.

У живописі важливу роль відіграє техніка написання. Багато технік було розроблено протягом тривалого періоду розвитку цього виду мистецтва. Переваги роботи з деякими прийомами залежать від темпераменту художника та його світогляду. В живописі використовуються декілька технічних методів. Найпоширеніші з них:

1. Олійна. Особливо цінується художниками за в'язкість фарб – вони не застигають протягом декількох годин і навіть днів, що дозволяє багаторазово вносити зміни в роботу. Найчастіше маслом пишуть на лляному ґрунтованому полотні, але можна використовувати і інші поверхні. Маслом можна писати в техніці “Імпастро”, наносячи густі непрозорі мазки мастихіном .

2. Акрилова. На перший погляд акрилові фарби дуже схожі на масляні, але у них різні основи – вода та рослинне масло. Акрил висихає значно швидше, всього за 15-20 хвилин, він більш еластичний, що перешкоджає виникненню тріщин в готовій роботі.

3. Темпера. Старовинна техніка інтерес до якої знову зростає в останні роки. Темперні фарби створюються на основі яйця, швидко сохнуть, практично не змішуються на поверхні і трохи змінюють свій колір після застигання. Саме тому вимагають певного досвіду у використанні.

4. Гуаш. Матеріал щільний, непрозорий, поверхня картини написаної в цій техніці, виходить матовою та бархатистою. Гуашевою фарбою пишуть на папері, полотні, тканини, вона сохне кілька годин, що дозволяє з легкістю вносити виправлення в роботу.

5. Туш. Фарба створюється на основі сажі, картина виходить двоколірною, чорно-білою. До основних плюсів туші відносять її стійкість до розмивання .

6. Пастель. Твори пишуться по сухому папері спеціальними олівцями-сухими, олійними або пастозними. Робота передбачає розтушовування пігменту, вбивання його в основу, багаторазове накладення шарів.

Форма предметів визначається обрисами, контуром, силуетом. У спрощеному вигляді-квадрат, трикутник, коло, прямокутник. Кожен предмет в спрощеному вигляді схожий на геометричну фігуру [16,с.34-35].

Силует в образотворчому мистецтві (графічна техніка) – це вид графічного зображення предмета. Це однотонне, площинне зображення предмета. Зазвичай силуети малюють тушшю на світлому тлі, або на чорному тлі білилами, або вирізують з темного або світлого паперу фігуру і приклеюють на лист іншого тону.

Конструкція (будова) каркас будови предметів. Конструкція кожного предмета є те чи інше геометричне тіло.

Геометричні тіла – циліндр, куля, конус, куб, піраміда. Дуже часто розглядаючи предмет, ми бачимо, що він має кілька геометричних тіл.

Композиція – розташування всіх предметів, елементів і частин твору в певній системі і послідовності для кращого розкриття художнього образу [13,с.84].

Це головне в творі образотворчого мистецтва. У композиції важливо все: формат картини, її розмір, маса предметів, розміщення на площині, виразність силуетів, ритмічне чергування ліній та організація простору, розподіл світлотіні, колорит та багато ін. Композицією картини ми називаємо побудову сюжету на площині в межах “рамі”. Метою і формоутворюючим принципом композиції картини є, однак, не побудова сама по собі, а сенс [12].

Композиція в живописі – це мистецтво створення візуального образу, що привертає увагу і породжує емоції. Причому і увага, і емоції постійно оновлюються залежно від ситуації, в якому відбувається зустріч твору та глядача. Основні засоби композиції зазвичай такі: формат, простір, простір, ритм, контраст, світлотінь, колір, декоративність, динаміка і статика, симетрія і асиметрія.

В такій роботі одночасно або в певній послідовності вирішуються конкретні композиційні завдання :

1. Багатоплановість. Будь-яке явище, сюжет, мотив можна зобразити по різному. Об’єкт зображення можна прописати на передньому плані, середній та задній план.

2. Перетин планів. Слід пам’ятати, що рішення проблеми організації простору передбачає ритмічний поділ вертикалей і горизонталей.

3. Введення в глибину . Якщо коротко то це наявність на полотні об’єкта, що веде погляд в глибину. Основне правило глибини, пов’язане з колористичним рішенням полотна: тон заднього плану завжди холодніше переднього. Колористична щільність поступово набирає силу на передньому плані.

4. Гармонія є формальною характеристикою композиції, означає співзвуччя, з’єднання, поєднання. Це вищий рівень впорядкованості, пов’язаний

з естетичними критеріями досконалості краси, композиція не може бути там, де немає порядку, де панує хаос.

5. Ритмічне членування площини: а) пластичне; б) тональне; в) колірне.

Ритм – це чергування будь-яких елементів в певній послідовності. Його можна задати лініями, колірними плямами, грою світла і тіні. Використовуйте симетрію і асиметрію. Хороший ескіз перед початком роботи допомагає визначити місце основних форм живопису, а також формат і розмір полотна. Створюйте ритм і рівновагу в чергуванні зображуваних форм [23,с.360].

Для досягнення цілісності композиції слід виділити центр, де буде розташовано головне. Навчіться узагальнювати і прописувати головне. Відмовтеся від другорядних деталей, приглушіть відволікаючі від головного.

Всі ці основи закладені в природі, тому вчимося в неї в якійсь мірі наслідуючи, художник визначає сутність предметів та явища природи, їх об'єктивні закономірності.

Хоча, композиція порівняно мало розроблена в теоретичних працях з образотворчого мистецтва, саме через непорозуміння її важливості та значущості, в зв'язку з чим, багатьма недооцінюється її роль, як самостійної дисципліни. Тим часом, твір будь-якого виду мистецтва є композицією і будується за її законами, принципами та правилами. [5,с.81].

Таким чином, для створення емоційної та образної композиції художнику необхідно вчитися бачити в навколишньому житті цікавих людей, міркувати над подіями що відбуваються, спостерігати різні мотиви, ракурси. Постійне виконання начерків, замальовок і етюдів з натури розвиває не тільки зорове сприйняття, але і композиційне мислення. Послідовність виконання тематичної композиції, художник, попередньо робить ескізи, етюди, малюнки, начерки, створює тим самим картину. Уміння вибрати і використовувати в роботах різноманітні художні засоби і техніки живопису дає можливість студенту створювати гармонійні мальовничі і декоративні композиції різного ступеня складності.

2.2. Послідовність написання тематичного натюрморту в техніці олійного живопису

Обрана тема обумовлюється тим, що в натюрморті головним завданням є виявлення, як правило, природи в цілому, та створення загального враження. Основний принцип вирішення натюрморту є перетворення просторової глибини зображення в умовний площинний простір.

Перед початком виконання роботи, як правило, розробляється пошуковий матеріал. На основі обраної теми йде пошук та створення відповідних зображень. Ми шукали відповідні та надихаючі картини художників, переглядали фотографії в мережі Інтернет. На основі побаченого робили замальовки з природи та ескізи по уяві, щоб створити уявний образ підсумкового натюрморту [11.с.503].

Основне завдання всіх видів етюдів – це вивчення природи, її форми, пропорції, конструктивної побудови, колористичних особливостей, освітлення. Швидкі замальовки допомагають художнику знайти тон, лінії, ракурси, які краще відображають пластичні якості природи.

При виконанні малюнку натюрморту кількість етапів визначається завданнями натюрмортної постановки.

1. Розробка композиційних ескізів
2. Організація постановки за обраним ескізом
3. Композиційне розміщення та конструктивна побудова предметів, враховуючі їх просторове положення
4. Створення підмальовку
5. Ліплення об'єму форми предметів
6. Удосконалення першого плану
7. Узагальнення

Неможливо перерахувати всі можливості застосування натюрморту, але можливо виділити основні правила при постановці. Для розкриття найбільш цікавого образу в натюрморті допоможе композиційний пошук зі зміною

ракурсу та освітлення. Дуже важливо вирішити, при якому освітленні вигідніше писати натюрморт, так як світло грає важливу роль в композиції постановочного натюрморту [14,с.83].

Розглянемо основні варіанти постановки світла:

- Фронтальне освітлення робить тінь ледь помітними;
- Бічне добре виявляє форму, обсяг, фактуру предметів;
- Контражурне освітлення надає предметам силуетні обриси;

Пошук композиції почався з виконання начерків, етюдів та ескізів. Підбір предметів виконувався згідно позначеної теми. Для вдалого положення було зроблено безліч замальовок. Їх завдання виявити вдале розташування предметів на аркуші, визначити формат, який був би схожий для виконання в кольорі, зрозуміти тонові відмінності предметів і показати їх характерні особливості. Крім того треба передати настрій постановки, що є однією з найважливіших творчих та академічних завдань [15,с.128].

Наступним етапом є розміщення натюрморту в межах картинної площини. Залежно від характеру групи натюрморту – її висоти і ширини, глибини простору, ступеня контрастності предметів за величиною та кольором. Визначаємо формат, положення композиційного центру, знаходимо тональне або колірне рішення. Колір відіграє важливу роль. Кольори певним образом вибудовують картину, беручи участь в створенні композиції. Колірна складова заснована на гармонії, послідовності кольорів в залежності від загального тону. Один і той же колір може бути різним, теплим та холодним.

Після того як було визначено композиційне рішення та формат майбутньої картини, необхідно виконати малюнок на картоні. Картон – об'ємно-тональний малюнок, що виконується в натуральну величину майбутньої роботи. На ньому перевіряється композиційне рішення, робляться необхідні уточнення та виправлення.

Перший етап роботи починається з лінійно-конструктивної побудови окремих предметів, з одночасним уточненням пропорцій та характеру форм.

Друга стадія роботи, перший живописний підмальовок. Визначає світло та тінь всіх об'єктів. Робота на цьому етапі велась в протирання тонким шаром, як у світлій частині, так і в тінях фарбами, додаючи велику кількість розчинника, щоб після цього, по-сухому, можна було продовжити роботу через кілька днів. Подальша розробка композиції передбачає знаходження більш точних тональних та колірних відносин, посилення виразності композиційного центру при збереженні цілісності натюрморту.

На наступному етапі роботи олією, коли знайдені основні тонові та колірні відносини, можна приступати до більш детального опрацювання окремих частин, підпорядковуючи їх загальному. Перший план опрацьовувався більш ретельно, ніж задній. Нанесення фарб по підмальовку ведеться поступово, накладаючи шар на шар. Живопис при цьому набуває глибину силу тону.

Наступний етап – це лесування, накладення тонкого шару фарби поверх основного кольору. Нижній шар повинен бути сухим, інакше замість лесування отримаєте просте змішування фарб. Ця стадія роботи передбачає моделювання об'ємної форми предметів з розкриттям градацій світла і матеріальних якостей всіх елементів натюрморту. Моделювання об'єктів, формування їх форм виконується з урахуванням тонового і колірною стану освітленості і в той же час залежить від ступеня контрастів теплих та холодних відтінків, взаємних рефлексів. Також необхідно стежити за просторовим віддаленням натурних об'єктів. Ефект віддалення фонового предмета на другий план досяг тільки через перспективне зменшення та правильної установки предметів. Світло та тіні на предметах написані менш світлими та інтенсивними кольорами. Краї предметів таким чином втрачають свою контрастність, вони списуються на задній план [22,с.326].

Фінальний етап роботи над натюрморт повинен бути спрямований на встановлення цілісності зображення, з одного боку, узагальненням як другорядних частин, так і предметів, що знаходяться на задньому плані, з іншого уточнення предметів першого плану. Якщо окремі різнокольорові

плями виходять з колірної діапазону, “вириваються” вперед або “падають” в глибину, то вони злегка перекриваються кольором з додатковою силою.

Підсумкова робота виконана в техніці багат шарового живопису, це тривалий і складний спосіб письма, який дозволяє розкрити всю глибину композиції за допомогою найдрібніших градацій та переходів кольору, створення ефекту “глибини” через велику кількість тонких нашарувань фарби.

Слід пам’ятати головне правило в живописі: від загального до часткового та від часткового до загального.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання кваліфікаційної роботи ми проаналізували літературні джерела з проблематики дослідження. Історію натюрморту досліджував Т. Ильина, Р. Топал., И. Васильев, И. Болотина.

Погляд на натюрморт, як на жанр, що дає художнику велике поле для експериментів, був створений слідом за новаторськими кроками, зроблений в цій області в кінці XIX – на початку XX століття Полем Сезанном, Одилоном Редоном, Полем Гогеном, Анри Матиссом.

Ми виявили, що в другій половині XIX століття натюрморт не грав історичної ролі в живописі. Він поширювався тільки як етюд до картини або навчального дослідження. Багато художників, які виконували натюрморти в рамках академічної програми, в самостійній творчості більше до цього жанру не поверталися. Кожен час ставить перед натюрмортом свої завдання, визначає підбір речей, загальний характер, роботу з формою та площиною. У різні періоди існування, натюрморт то включається в картину, щоб доповнити і уточнити її зміст, то більш успішно розвивається як самостійний жанр. Як ніякий інший витвір мистецтва, натюрморт, наповнений повсякденними речами, допомагає нам відчувати душу та запах минулого.

За допомогою натюрморту можна вирішувати безліч завдань, таких як вивчення і розвиток знання про закони образотворчої граматики, формування художніх навичок. Так само, через натюрморт можна дізнатися про життя та історію наших предків, їх інтереси та захоплення, наочно побачити те, чим займалися і якими цінностями жили.

Український натюрморт розкриває творчий задум народних майстрів середини – другої половини XX в жанрі натюрморту. В музеях представлені роботи М. Задорожнього, М. Нелеп, А. Рак, О. Рибальченко, Д. Перепелиці, а також невідомих митців. Жанр натюрморт відображає особливості світогляду майстрів народного живопису, що ілюструє здійснену трансформацію часу в тим самим є певним знаком культурних цінностей.

Виділяючи основні етапи створення творчої роботи, ми спочатку визначаємо ідею, сюжет та емоційний стан. Наша основна ідея творчої роботи передати характерні риси та колорит життя українського села, створити певний образ авторського бачення твору, його уявлення про навколишній світ та стандарти краси. Художній образ дає картині життя, здатність впливати на почуття і переживання глядача, розбудити в них емоції, підштовхнути певні думки тощо.

Композиційне рішення постановки натюрморту розвивається в роботі з натури в рішенні тональних та колірних етюдах. Малюнок основних предметів, композиційних елементів з урахуванням перспективи та загальної тональності. Навчальне завдання натюрморт надає широкі можливості у вирішенні композиційного та колірного зображення, що дає можливість різним творчим експериментам в області мистецтва.

Після завершення роботи над деталями важливим є узагальнення, тобто дуже яскраві, темні або детальні елементи потрібно списати, які не дозволяють сприймати повноцінну роботу цілісно. Узагальнення – це цілісний етап вивчення живописного твору, завдання якого полягає зробити картину максимально вдалою для сприйняття.

Вивчаючи основні прийоми олійного живопису, ми прийшли до висновку, що в процесі створення творчої роботи технічні матеріали, навички відіграють надзвичайно вадливу роль. Так, у великих масштабах кінцевий вид робіт залежить від дотримання технічних принципів при роботі з спеціальними матеріалами.

Отже, ми виділяємо основні етапи творчої роботи: 1. Розробка композиційних ескізів; 2. Організація постановки за обраним ескізом; 3. Композиційне розміщення та конструктивна побудова предметів, враховуючі їх просторове положення; 4. Створення підмальовку; 5. Ліплення об'єму форми предметів; 6. Удосконалення першого плану; 7. Узагальнення. Дотримання послідовності в процесі роботи надзвичайно важливо, так як це дозволяє добитися реалістичності та гармонії в зображенні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Болотина И. С. Натюрморт. Большая Советская энциклопедия. – 2006. – С. 51 – URL: <http://mreadz.com/new/index.php?id=161411&pages=250> (дата звернення 15.03.2021).
2. Васильев И. А. Живопись.– URL: <http://www.bibliotekar.ru/isk/28.htm> (дата звернення 02.04.2021).
3. Выборнова, Г. Роль освітлення в натюрморті. – К.: Художник, 2009. – 236 с.
4. Дурасов, А. П. Натюрморт. – М.: Прест, 2014. – 152 с.
5. Евсеева Д. О. Художній образ як основна категорія мистецтва на прикладі живопису Алтаю / Д. О. Евсеев // Молодий вчений. — 2016. — №7. — С. 79-81.
6. Евтых, С.Ш. Живопис натюрмарту / С.Ш. Евтых. Х.: Методичні вказівки до практичних занять, 2003. – 18 с.
7. Історія розвитку олійного живопису/ Эрнст Бергер/ А.Н.Лужецкой – Х, ХНПУ, 2003. – 607 с.
8. Ільїна Т.В. Введення в Іскусство. Учеб. посіб . Для студентів і вузів/ Т.В.Ільїна – К.: ООО видавництво Астрель, 2003. – 206 с.
9. Історія живопису в полотнах великих художників/ Укладачі: Ольга Красновська, Ірина Шадріна, Марина Семенова, Олена Ципілева. – К:Либідь, 2017. – 320 с.
10. Как научиться рисовать натюрморт: посібник по малюванню / Валерии Виффен. К.: Видавництво ЕКСМО - Прес, 2011. - 64 с.
11. Кіплік Д.І. Техніка живопису / Д.І. Кіплік. – К.: СВАРОГ К, 2000. – 503 с.
12. Майстри мистецтва про композиції – К. Юон [Електронний ресурс]. – URL <http://paintingart.ru/talkingart/master-aboutpainting/186-master-about-composition.html> (дата звернення 21.03.2021).
13. Никитин А. О. Художні фарби та матеріали / А. О. Никитин. — К.: Інфра-Інженерія, 2016. – 84 с.

14. Одноралов, Н. В. Матеріали, інструменти та обладнання в образотворчому мистецтві. – К.: Просвітництво, 2013. – 83 с. –URL: http://publ.lib.ru/ARCHIVES/Odnoralov_N.V. (дата звернення 27.03.2021)
15. Панксенов П. П. Живопис. Форма, колір, зображення. – К.: Видавничий центр Академія, 2008. 128 с.
16. Прокофьев Н. И. Техніка живопису і технологія мальовничих матеріалів / Н. И. Прокофьев. — К: ВЛАДОС, 2010. – 34-35 с.
17. Русских Ж. Л. Історія розвитку і становлення натюрморту як виду образотворчого мистецтва //Концепт. – 2015. – Спецвипуск № 18.
18. Сокольникова Н. М. Образотворче мистецтво і методика його викладання в початковій школі: малюнок, живопис, народне мистецтво, декоративне мистецтво, дизайн : навчальний посібник / Н.М. Сокольникова. – 4-е видання, стереотипне. – К : Академія, 2008.– 368 с.
19. Сокольникова Н. М. Школа живопису. Образотворче мистецтво. К.: 2003, - 163-181 с.
20. Топал, Р. А. Натюрморт як жанр образотворчого мистецтва. – К.: Художник, 2001. – 311 с.
21. Унковский, А. А. Живопис: питання колориту. – К.: Видавничий центр Академія, 2012. – 432 с.
22. Фурманская, Д. Ю. Постановка живописного тематичного натюрморту для студентів молодших курсів художньо - графічних факультетів. – К.: Видавничий центр Академія, 2014. – 326 с. – URL: <https://cyberleninka.ru/article/v/postanovka-zhivopisnogo-tematicheskogo-natyurmorta-dlya-studentov-mladshih-kursov-hudozhestvenno-graficheskikh-fakultetov> (дата звернення 26.03.2021)
23. Шорохов Е. В. Основи композиції. К.: Просвітництво, 2008. 360 с.